

Bilimi Niçin Ekonomik Faydaya Dönüştüremiyoruz?

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; harunaykutgoker@gmail.com

Siyasî iktidar İslâm'ı referans alarak üniversite öğrencileriyle ilgili kararlar üretiyor. Üniversitelerden kurumsal bazda yine ses yok. Not edip başka konuya geçiyorum.

Farkındasınızdır; bir süredir bilim ve teknolojiyi ekonomik faydaya dönüştürme meselesinden pek fazla söz etmiyorum. Çünkü bu köşede artık, bu konunun iki yetkin uzmanı var: Bilim ve teknolojidenden kalkarak yeni ürüne, yeni yöntem ve sistemlere doğru giden yaratıcı sürecin farklı aşamalarının bilgi ve deneyimine sahip olan Ali Akurgal... Ve bu sürecin yaygınlaşmasını, ülke ekonomisi açısından sürdürülebilirliğini sağlamanın olmazsa olmaz koşulu olan kamu destek mekanizmalarının, uygun etkileşim ortam ve araçlarının tasarım ve uygulamalarında bilgi ve deneyim sahibi olan Müfit Akyos... Ülkemizin bu konuda pek de iç açıcı olmayan durumunu çok iyi yansıtabilmenin ötesinde bu durumdan çıkışın yollarını gösterebilecek; bunun somut örneklerini verebilecek yetkinlikte iki uzman...

Yine de, eski alışkanlık, konuyla ilgili bir makale ya da rapor, kitap gözüme çarptığında içine göz atmadan edemiyorum. “2013’te Dünya Biliminin Durumu” başlıklı özel bir raporun yer aldığı **Scientific American**’ın Ekim sayısında da böyle bir makaleye rastladım. Başlık: “Meksika Bilimden Niçin Fayda Sağlayamaz?”. Diyeceksiniz ki, Türkiye’yi bitirdin de sıra Meksika’ya mı geldi? Öyle değil; konu Türkiye ile de yakından ilgili; anlatayım. Raporda Meksika’yı ele alan bu makaleye yer verilmesinin nedeni şu: Meksika dünyanın 10’uncu büyük ekonomisiymiş ama GSYİH’den ARGE’ye ayrılan pay açısından 34’üncü sırada! Bu dikkat çekici, dengesiz durum merak edilmiş ve konuyu bilim yazarı Erik Vance incelemiş.

Yazarın tespitlerine göre Meksika’nın iyi üniversiteleri; ses getirecek bir bilimsel araştırma topluluğu; geçmişte renkli televizyonun ilk örneklerinden birini, doğum kontrol haplarını icat etmiş; ozon deliğinin tanımlanmasına yardımcı olmuş bilimcileri var. Bugün de örneğin, kurdukları bir ‘start-up’ şirketinde, ülkenin biyoteknoloji geleneğine dayanarak teknolojinin uç noktalarında yeni ürünler ortaya koyabilmiş yetkin genetikçilere; bu tür girişimlere para sağlayan kamu destek mekanizmalarına sahipler. Ama Meksika buna rağmen anılan ‘start-up’ı ve benzerlerini sürdürememiş; ülkenin know-how’ını ve yeteneklerini yerel ürünlere, teknolojiye, kısacası ekonomik bir faydaya dönüştürmeyi becerememiş. Meksikalılar, sadece alın terine dayanan üretim kısır döngüsünden ve servet dağılımındaki büyük eşitsizliklerden kurtulmaya çalışan, orta gelir grubuna dâhil tek millet değil, muhakkak... Ama yeni yükselen ekonomilerin belki de hepsinden daha fazla enformasyon ekonomisine girip sıçrama yapacak durumdayken bunu yapmayı inatla reddeden bir millet var ortada...

Bunun nedenleri üzerinde de duran yazara göre, Meksikalı iş adamları, teknoloji gibi riskli alanlara yatırım yapma kültüründen, ‘risk sermayesi’ kültüründen yoksunlar. Karşılaştıkları bir sorunu çözmek için araştırmaya ya da bir teknolojiye mi gereksinim duydular; gözler çözüm için ABD’ye ya da Avrupalı şirketlere çevriliyor; ülkenin kendi yeteneklerine değil. Yazar bir uzmanın şu gözlemini aktarmış: “Ülkede, kimyasal proseslere ya da yapay zekâya dayanan son derece yenilikçi teknolojilerin varlığına tanık olduk. Ve Meksikalı işadamlarından aldığımız ilk tepki, pek çok kez, ‘Gerçekten mi? Bunu Meksika’da mı yapıyoruz? Bu mümkün mü?’ oldu.” Durum bu olunca, ülkenin bir zamanlar seçkinlikleriyle öne çıkmış bilim kuruluşları da, başka ülkelerin onları geçip gitmesine durmuş bakıyorlar; ülke ekonomisiyle, üretimle bağları kopuk; sanayi ile işbirliği deneyimleri yok...

Peki kardeşim, yerin bitti; sadede gel, dediğimizi duyar gibiyim. Efendim, hani yukarda Meksika'nın dünyanın 10'uncu büyük ekonomisiyken ARGE harcamaları açısından 34'üncü sırada olduğunu yazmıştım ya; bu verinin yer aldığı grafikte Türkiye de dünyanın 16'ncı büyük ekonomisiyken, GSYİH'ye kıyasla verilen ARGE harcamaları sıralamasında 29'uncu sırada! Galiba Meksika'yla aramızda önemli benzerlikler var diyecektim de...

CBT. 29 Kasım 2013